

דיני ירושה סמסטר ב תשף
פתרון מבחן מועד א'
פרופ' איילת בלכר-פריגת

28 ביולי 2020

1. האם כללי הירושה על פי דין במשפט הישראלי, כפי שפורשו בפסיקה, מאפשרים הכרה במגוון מערכות יחסים משפחתיות ומתאימים לשינויים שעבר מוסד המשפחה בעשורים האחרונים? נמק/נמקי את תשובתך.

אורך תשובה מקסימלי 30 שורות

20 נקודות

מצד אחד, יש עדיין תפיסה מסורתית של משפחה (זוגיות ומשפחה גרעינית בבסיס). מצד שני, אנו רואים התפתחות בנושאים הבאים:

1. **נושאים אזרחיים בחו"ל** גם של בני זוג שאין להם כושר להינשא בארץ, תקפים לעניין חוק הירושה (ע"מ 9607/03 **פלוני נגד פלונית**). לא ברור האם הכוונה גם לבני זוג מאותו המין (3245/03 לעומת 1320/08)

2. הקלה בהגדרות **ידועים בציבור** במסגרת סעיף 55 (לדוגמא: אין דרישה למונוגמיה – פס"ד שוקרן), והרחבת זכויות בנוגע לזכויות בדירת מגורים

3. התרחקות מהגדרה נוקשה ופורמאלית בנוגע לנישואים שאין בהם ממשות (12-10-38845 סבג)

4. הכרה **בבני זוג חד מיניים** כידועים בציבור לעניין הירושה (ש.ר. נגד היועמ"ש לעומת טישלר ב-1320/08). אפשרות לנישול ידועים בציבור רק במסגרת צוואה (בלאו נ' פוזש). שינוי בגישה הפורמאלית בנוגע לנישואים חסרי תוכן בהקשר של זכויות ירושה של ידועים בציבור

5. **פרשנות תכליתית של המושג בני זוג** בהיעדר סעיף הגדרות בחוק (פס"ד לבנון)

6. מעמד עצמאי לירושת אחים במקרה של מות ההורים **המביא לשוויון של אחאים** (פס"ד של השופטת פורר)

7. הסדרה של **זכויות ילדים מאומצים** (שינוי 2012)

8. הסדרה של נושא **טכניקות ההולדה** - פונדקאות (חקיקה ראשית במסגרת חוק הסכמים לנשיאת עוברים) ותרומת זרע (פס"ד סלמה)

2. על פי בית המשפט העליון בעניין דנא 7818/00 **אהרן נ' אהרוני** פ"ד נט(6) 653, מהם ההבדלים בין עריכת צוואה לבין ביטול צוואה ומדוע הם מצדיקים גישה שונה לפגמים בהליך הביטול של צוואה? הסבר/הסבירי **במילים שלך** וחווה/חווה דעתך על עמדת בית המשפט.

אורך תשובה מקסימלי 20 שורות

15 נקודות

הרציונאל להקלה בדרישות הפורמליות נובע מכך שביטול צוואה ועשייתה אינן פעולות זהות ועל כן, אין בהכרח להיצמד לדרישות הפורמליות של דרכי עשיית הצוואה כאשר נוקטים באותה דרך לביטולה – (1) ביטול צוואה היא פעולה משפטית בעלת תוקף מיידי, לעומת עשיית צוואה המשתכללת רק עם מות המצווה, (2) קיימות דרכים נוספות לביטול צוואה מלבד הדרכים לעשייתה (השמדתה ועשיית צוואה חדשה), (3) ביטול צוואה אינה מחייבת צו קיום, (4) ביטול צוואה מביא ברוב המקרים לירושה על פי דין, הנחשבת כברירת מחדל מועדפת ו"טבעית", בעוד שעשיית צוואה, הינה סטייה מברירת מחדל זו, ומחייבת וידוא קפדני בנוגע לרצונו של המוריש בכך.

3. העילות לפסלות צוואה: השפעה בלתי הוגנת, מעורבות בעריכת צוואה והעדר כשרות לעריכת צוואה, נתפסות כמיועדות להגן על חופש הציווי ולהבטיח כי הצוואה נשקפת את הרצון החופשי והאמיתי של מצווים. עם זאת, יש הטוענים כי בפועל, השימוש בעילות אלו מכווון להבטיח זכויות ירושה של היורשים על פי דין. חווה/חוויו דעתך על אמירה זו, **תוך ביסוס חוות דעתך על הפסיקה בנושא "פסלות צוואה" מהסילבוס ועל חומר הלימוד.**

אורך תשובה מקסימלי 40 שורות

20 נקודות

העמדה המוצהרת של המשפט הישראלי (בפסיקה ובספרות האקדמית המסורתית) היא שכללי הפסלות נועדו אך ורק להבטיח את הרצון החופשי של המצווה: על ידי מניעת השפעה בלתי הוגנת, וידוא שהמצווה יודע להבחין בטיבה של צוואה, מבין את משמעותה של צוואתו שלו, לא פועל מתוך טעות או בשל הטעיה או רמייה, ושאחרים אינם מעורבים יתר על המידה בעריכת צוואתו. יחד עם זאת, כאשר בוחנים את האופן בו הוראות אלו מפורשות ומיושמות בפסיקה עולה השאלה האם אין (בנוסף לפחות) גם הגנה על זכות הירושה של בני משפחה.

דוגמאות: **אלוני נ' באומן**: נפסלה הוראה שנשלה את הבת שלא גרה בארץ ולא טיפלה בהוריה המזדקנים. מובן שלא היה בה אשם (גרה במדינה קומוניסטית) אבל מי שטיפלו היו זוג חברים, ונפסלה הוראת צוואה לטובת נכדה של החברים.

חרמון נ' גולוב: נפסלה הוראה בשל מעורבות בעריכת צוואה שנישלה בן אחד והורישה לבת.

העיקר בתשובה: הדיון בפסקי הדין הללו ואחרים

4. חווה/חוויו דעתך לגבי גישת הדין הישראלי לסוגיית הפרשנות בדיני צוואות. האם מדובר בגישה המאפשרת שיקול דעת רחב או מצומצם לבתי המשפט. נמק/נמקי את תשובתך בהתבסס על השיעורים והפסיקה בנושא "פרשנות צוואה" מהסילבוס.

אורך תשובה מקסימלי 25 שורות

15 נקודות

פרשנות במובן הצר: חד שלבי או דו שלבי, המקום של לשון הצוואה מול המקום של ראיות מחוץ לצוואה (ניתוח מתוחכם: היצמדות ללשון לא בהכרח שמרנית. יכולה להסוות שיקול דעת רחב. העובדה היא שבעניין שרש נ' גלילי שתי הערכאות נצמדו ללשון בלבד ופירשו, כל אחת, באופן שונה). יחד עם זאת, כאשר בוחנים את עמדת הדין הישראלי כמכלול יש לזכור שדיני הירושה בישראל, **ובכלל זה בחוק עצמו**, מכירים בדוקטרינות של פרשנות במובן הרחב שמקנות שיקול דעת מאד רחב

לביהמ"ש (תיקון טעות זו הדוגמא המובהקת), הפסיקה הכירה גם בתחליף, ביצוע בקירוב. מחלוקת לגבי השלמת חסר (אבל פחות חשוב)

5. מהן השאלות הפתוחות שנתרו פתוחות בעקבות חקיקת סעיף 8א' לחוק הירושה (צוואות הדדיות)? מהן האפשרויות השונות למענה על אותן שאלות כפי שנלמדו בשיעורים?

אורך תשובה מקסימלי 30 שורות

15 נקודות

1. מהו ההיקף הראוי של חובת תום הלב כפי שנפסקה לפני התיקון (ברק - ע"א 20711 מלמד נ' סולומון)
2. מיהם בני זוג לעניין סעיף 8א והאם הם כוללים ידועים בציבור (פס"ד שוחט)
3. אחרים המעוניינים לערוך צוואה הדדית יכולים לעשות כן, אולם אינם נהנים מההגנה המגבילה את אפשרות שינוי הצוואה על ידי הצד השני (עזבון המנוחה וקסמן סימה נ' היועמ"ש)
4. אבדן כשרות משפטית – לא ניתן לערוך שינוי בחיים במקרה שבו הזוג איבד את כשרותו המשפטית.
5. הקלה בחובת ההודעה בכתב במקרה של ידיעה (15472-02-13)
6. אין הסדרה במקרה של שינוי מוצדק
7. התמודדות עם דיספוזיציה בנכסים המרוקנת את הוראות הצוואה מתוכן
8. כאשר הצוואה והשינוי נעשו לפני שינוי החוק, אין מגבלה על יכולת השינוי של כל אחד מהמצווים במגבלות תום הלב (בע"מ 10807/03 – זמיר נ' גמליאל)
9. כאשר הצוואה נערכה לפני שינוי החוק והשינוי המבוקש לאחריו, תקפות הוראות סעיף 8א, בכפוף להסתמכות המבוססת על הוראה מגבילה בצוואה (ת"ע 40180/10 – לא מדובר בהלכה)

6. חוק הירושה קובע הוראות שונות גם לגבי תוכן של צוואות. כך, למשל החוק קובע תניות שונות שיחולו כברירות מחדל במקרה שהמצווה לא הסדירה/ סוגיות מסוימות בצוואתו/ה. בנוסף, החוק קובע מגבלות על הוראות ותניות שהמצווה יכול/ה לכלול בצוואתו/ה. הסבר/הסבירי מהם כללי ברירות המחדל ומהן המגבלות שקובע החוק בהתבסס על השיעורים והפסיקה בנושא "תנאים בצוואות".

אורך תשובה מקסימלי 30 שורות

15 נקודות

נדרשת התייחסות לנושאים הבאים, כולל לפסיקה רלוונטית:

1. יורש אחר יורש (סעיף 42) מגבלה: לא יותר משני יורשים אחד לאחר השני
2. יורש במקום יורש (סעיף 41) אין מגבלה למספר היורשים
3. תנאי דוחה (סעיף 43) – ברירת מחדל: ירושה על פי דין (סעיף 43 ג)

4. תנאי מפסיק (סעיף 44) – ברירת מחדל: ירושה על פי דין (סעיף 44 (ב))

5. חיובים לקיום הצוואה (סעיף 45)

6. כלל הנציגות בצוואה (סעיף 49) – ברירת מחדל: במקרה של מות הזוכה לפני המצווה, יזכו צאצאיו

מגבלות:

הוראת צוואה שהיא בלתי חוקית (במועד הזכייה), בלתי מוסרית, בלתי אפשרית (סעיף 34), או נוגדת את תקנת הציבור (אנגלמן נ' קליין), בטלה

בהצלחה.